

CPDinfo

BILTEN CENTRA ZA PRAVA DETETA

JANUAR – MART 2020.

Centar za prava deteta

SADRŽAJ

PRAVA DETETA U REPUBLICI SRBIJI U 2020. GODINI	1
1. OPŠTI OKVIR	1
2. OPŠTE MERE PRIMENE	2
3. DEFINICIJA DETETA	6
4. OPŠTI PRINCIPI	7
5. GRAĐANSKA PRAVA I SLOBODE	9
6. NASILJE NAD DECOM	10
7. PORODIČNA SREDINA I ALTERNATIVNA BRIGA	12
8. OBRAZOVANJE, SLOBODNO VREME I KULTURNE AKTIVNOSTI	13
9. POSEBNE MERE ZAŠTITE	14
 AKTUELNO U CENTRU ZA PRAVA DETETA	 15
1. TEKUĆI PROJEKTI	15
2. AKTIVNOSTI CPD	16
3. AKTIVNOSTI KLUBA DX U OKVIRU PROJEKTA „PRAVA DETETA U POLITIKAMA I PRAKSI“	16

PRAVA DETETA U REPUBLICI SRBIJI U 2020. GODINI

1. OPŠTI OKVIR

U posmatranom periodu nije došlo do napretka u pogledu ostvarivanja prava deteta. Najavljivani ključni zakoni, kao što su Zakon o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, Zakon o izmenama i dopunama Porodičnog zakona, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, nisu usvojeni. Isto važi i za najavljivane strateške dokumente, kao što su Nacionalni plan akcije za decu, na kome još uvek nije ni počelo da se radi, i Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja, čije je usvajanje najavljeno u narednom periodu.

U ovom periodu, radna grupa Ministarstva pravde zadužena za pripremu revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23 integrisala je komentare i pripremila drugi nacrt revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23 - Potpoglavlje Osnovna prava koji je usklađen sa komentarima Evropske komisije. Dana 25.2.2020. godine, održana je druga sednica Radne grupe NKEU za Poglavlje 23 povodom drugog nacrta revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23, a u cilju usklađivanja ovog nacrta sa komentarima Evropske komisije.

I dalje su prisutni posebni izazovi kada je reč o sudskoj zaštiti ljudskih prava uopšte i praktičnoj primeni ratifikovanih međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih

prava u nacionalnom pravosudnom sistemu. Deca u Srbiji i dalje nemaju efikasan i stvaran pristup pravdi niti im je obezbeđena odgovarajuća pravna pomoć u različitim postupcima.

Potrebno je istaći da posebnu zabrinutost još uvek izaziva nepostojanje zaštite i podrške deci žrtvama i svedocima krivičnih dela, kao i zastoj u procesu deinstitucionalizacije.

Uprkos zagovaračkim naporima Koalicije za monitoring prava deteta da država ratifikuje Treći opcionu protokol o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima deteta, u prethodnom periodu nisu preduzeti koraci u pravcu ratifikacije ovog ključnog dokumenta.

2. OPŠTE MERE PRIMENE

A) NORMATIVNI OKVIR

• ZAKON O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći usvojen je na sednici Narodne skupštine Republike Srbije, 9. novembra 2018. godine. Zakon je počeo da se primenjuje 1. oktobra 2019. godine, tako da je još uvek rano govoriti o efektima njegove primene. Na internet prezentaciji Ministarstva pravde objavljen je Registar pružalaca besplatne pravne pomoći i besplatne pravne podrške. Više od 300 pravni-ka u lokalnim samoupravama je završilo obuku i dobilo dozvole od nadležnog ministarstva. Pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju državljani Republike Srbije, lica bez državljanstva, strani državljani sa stalnim nastanjenjem u RS i druga lica, u skladu sa drugim zakonom ili potvrđenim međunarodnim ugovorom, ako ispunjavaju uslove da budu korisnici prava na novčanu socijalnu pomoć ili su korisnici prava na dečji dodatak, kao i članovi njihove porodice, odnosno zajedničkog domaćinstva. Isto pravo mogu da ostvare i ukoliko ne ispunjavaju uslove da budu korisnici prava na novčanu socijalnu pomoć ili na dečji dodatak, ali bi zbog plaćanja pravne pomoći iz sopstvenih prihoda, ispunili uslove da postanu korisnici prava na novčanu socijalnu pomoć ili na dečji dodatak.

Pravo na besplatnog advokata imaju deca koja su zaštićena uslugom smeštaja u sistemu socijalne zaštite, kao i deca i mladi kojima je usluga socijalnog smeštaja prestala do navršene 26. godine života, osobe kojima je izrečena mera obaveznog psihijatrijskog lečenja, žrtve porodičnog nasilja, torture, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja, kažnjavanja ili trgovine ljudima.

• NACRT ZAKONA O PRAVIMA DETETA I ZAŠTITNIKU PRAVA DETETA

Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu nije predviđeno da se među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini nađe i Predlog zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, kao što su to predviđali planovi za 2018. i 2019. godinu.

Nakon javne rasprave o Predlogu zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta koju je sproveo Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja (MRZBSP) u periodu od 5. do 26. juna 2019. godine, ostalo je samo obećanje da će on biti usvojen do kraja 2019. godine.

Ujedno je najavljeno da će pojedini delovi zakona imati odloženu primenu, kao što je to slučaj sa ustanovljavanjem institucije Zaštitnika prava deteta i dr. Međutim, imajući u vidu aktuelni Plan rada Vlade RS, možemo zaključiti da i u ovoj godini ostajemo bez krovnog zakona u oblasti prava deteta.

Osnovni ciljevi ovog zakona su sledeći: ostvarivanje prava deteta i utvrđivanje obaveza organa javne vlasti pravnih i fizičkih lica radi ostvarivanja prava deteta, načini i postupci zaštite prava deteta; uspostavljanje i regulisanje rada Zaštitnika prava deteta, kao nezavisne institucije za promociju, unapređenje, zaštitu i ostvarivanje prava deteta; uspostavljanje jedinstvenih kriterijuma i standarda za ostvarivanje najboljeg interesa deteta u svim oblastima života i razvoja deteta i stvaranje uslova

za njihovu primenu; uspostavljanje mera za ostvarivanje i zaštitu prava deteta; utvrđivanje posebnih prava deteta i osnovnih načela u postupcima u kojima deca učestvuju pred sudovima, državnim organima i organizacijama kojima je povereno vršenje javnih ovlašćenja i dr.

U rad radne grupe nisu bili uključeni predstavnici organizacija civilnog društva koji deluju u oblasti prava deteta, već su samo dobili mogućnost da učestvuju u javnoj raspravi.

• PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA PORODIČNOG ZAKONA

Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu predviđeno je da će Vlada predložiti Narodnoj skupštini Predlog zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona do juna 2020. godine, što je već bilo predviđeno Planom rada za 2019. godinu, ali ne i ostvareno.

Cilj je da se Porodični zakon prilagodi potrebama na koje ukazuju iskustva stečena tokom njegove primene, unapređe odredbe koje nisu funkcionalne, ali i da se one usklade sa drugim zakonima kao što su Zakon o socijalnoj zaštiti i Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom.

Takođe, potrebno je naglasiti da u ovu radnu grupu nisu uključeni predstavnici organizacija civilnog društva koje deluju u oblasti prava deteta.

• PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O SOCIJALNOJ ZAŠTITI

Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu, kao i za prethodnu godinu, predviđeno je da će Vlada predložiti Narodnoj skupštini Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, sa rokom do juna 2020. godine.

U junu 2019. godine, MRZBSP je pripremio Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti. Brojne organizacije civilnog društva uputile su komentare na predloženi nacrt zakonskog teksta, a u narednom periodu se očekuje preduzimanje daljih koraka u cilju finalizacije ovog zakona.

• PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O MALOLETNIM UČINIOCIMA KRIVIČNIH DELA I KRIVIČNOPRAVNOJ ZAŠTITI MALOLETNIH LICA

Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu predviđeno je da će među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini biti i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, kao što je to bilo predviđeno i Planom rada za 2019. godinu. Od marta 2018. godine, kada je Ministarstvo pravde formiralo radnu grupu za pripremu Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, i dalje nisu predložena konkretna rešenja, nije utvrđen plan rada sa jasno postavljenim zaduženjima članova radne grupe i utvrđenim rokovima, niti je Ministarstvo pravde objavilo tekst koji je spreman za dalji proces javnih konsultacija i javne rasprave. Sve ovo predstavlja razlog za zabrinutost, pre svega zbog potrebe unapređenja prava dece kao učinioca, žrtava i svedoka krivičnih dela, ali nije zanemarljivo ni to što ovakva stagnacija predstavlja veliko kašnjenje u odnosu na postavljeni rok u Akcionom planu za Poglavlje 23 iz 2015. godine.

U rad radne grupe nisu uključeni predstavnici organizacija civilnog društva sa iskustvom u oblasti pravosuđa po meri deteta.

B) SVEOBUHVAATNA POLITIKA I STRATEGIJA

• NACIONALNI PLAN AKCIJE ZA DECU

Iako je ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja doneo rešenje o formiranju radne grupe za izradu novog strateškog dokumenta u oblasti prava deteta u aprilu 2018. godine, do momenta pripreme ovog izveštaja ova radna grupa nije formalno započela sa radom. Ovo predstavlja veliki razlog za zabrinutost, s obzirom na činjenicu da od 2016. godine Republika Srbija nema jedinstvenu politiku u oblasti prava deteta.

• PREDLOG STRATEGIJE ZA PREVENCIJU I ZAŠTITU DECE OD NASILJA ZA PERIOD 2020-2023. SA AKCIONIM PLANOM ZA 2020. I 2021.

Kako Nacrt strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja od 2018. do 2022. godine sa pripadajućim Akcionim planom nije bio usklađen sa novousvojenim Zakonom o planskom sistemu Republike Srbije, MRZBSP je moralo da pristupi usklađivanju teksta Strategije i pratećeg Akcionog plana. U vezi s tim, MRZBSP je pripremio novi Predlog strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period 2020-2023. sa Akcionim planom za 2020. i 2021. koji je predstavljen na javnoj raspravi u Narodnoj Skupštini RS 29. novembra 2019. godine. Javna rasprava je trajala do 19. decembra 2019. godine, nakon čega je MRZBSP objavilo [izveštaj o sprovedenoj raspravi](#), ali još uvek nije poznato kada će strateški dokument biti usvojen.

• NACRT STRATEGIJE SOCIJALNE ZAŠTITE ZA PERIOD 2019-2025. GODINE

MRZBSP je u aprilu 2018. godine započelo proces izrade Strategije socijalne zaštite za period 2019-2025. godine i pozvalo sve zainteresovane aktere, stručnjake i profesionalce u sistemu socijalne zaštite da se aktivno uključe i daju svoj doprinos u procesu kreiranja Strategije. Do momenta pripreme ovog izveštaja nismo dobili informacije o tome dokle se stiglo u pripremi ovog strateškog dokumenta.

• NACRT NACIONALNE STRATEGIJE ZA OSTVARIVANJE PRAVA ŽRTAVA I SVEDOKA KRIVIČNIH DELA ZA PERIOD 2019-2025. GODINE

Ministarstvo pravde je u prethodnom periodu iniciralo kreiranje Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela za period 2019-2025. godine i Akcionog plana kojim se uređuje način sprovođenja Strategije u periodu od 2019. do 2022. godine. Cilj usvajanja ovog strateškog dokumenta jeste da se svim žrtvama i svedocima krivičnih dela obezbedi adekvatan nivo procesnih prava, systemska, stručna i dostupna pomoć i podrška i poseban nivo zaštite, i to naročito ranjivim kategorijama žrtava. Posebno važno mesto u ovom dokumentu treba da bude posvećeno deci.

U prethodnom periodu, ovaj tekst je predstavljen stručnoj javnosti i otvoren za komentarisanje.

C) KOORDINACIJA

• SAVET ZA PRAVA DETETA VLADE REPUBLIKE SRBIJE

Iako su članovi Saveta za prava deteta aktivni i motivisani za rad na unapređenju prava deteta, za rad ovog tela, koji su podržali MRZBSP i Kabinet ministra bez portfelja zaduženog za demografiju i populacionu politiku, još uvek nisu obezbeđena posebna budžetska sredstva, niti je angažovano posebno osoblje. Stoga je potrebno da Vlada Srbije obezbedi odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse kako bi ono moglo efikasno da funkcioniše.

• ODBOR ZA PRAVA DETETA NARODNE SKUPŠTINE

Trinaesta sednica Odbora za prava deteta održana je 20. februara 2020. godine. Na sednici se razmatrao Drugi izveštaj o radu Saveta za prava deteta za 2019. godinu. Članovima Odbora predstavljeni su rezultati na polju sprečavanja zloupotrebe dečjeg rada, aktivnosti na prevenciji i zabrani dečjih brakova, kao i detalji o predstojećem usvajanju Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja i Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta. Takođe, u prethodnom periodu, uspostavljena je saradnja sa Svetom za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenje krivičnih sankcija prema maloletnicima.

• SAVET ZA PRAĆENJE I UNAPREĐENJE RADA ORGANA KRIVIČNOG POSTUPKA I IZVRŠENJA KRIVIČNIH SANKCIJA PREMA MALOLETNICIMA

U prvom kvartalu 2020. godine, Svet za maloletnike održao je dve sednice. Na prvoj sednici koja je održana 31. januara 2020. godine bilo je razmatrano usvajanje Godišnjeg izveštaja Saveta za maloletnike i diskutovalo

se o pokrenutoj Inicijativi za osnivanje posebne ustanove za lečenje i osposobljavanje maloletnika u vezi sa članom 23 Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica. Pored toga, razmatralo se zajedničko definisanje odgovora sistema na potrebe maloletnika bez adekvatnog roditeljskog/porodičnog staranja, sa zdravstvenim i problemima u ponašanju.

Druga sednica je održana 9. marta 2020. godine, u cilju sumiranja rezultata sastanka sa relevantnim stručnjacima na prethodnoj sednici. Pored toga, predloženo je održavanje konferencije u organizaciji Saveta, UNICEF-a i Centra za prava deteta.

U partnerstvu sa kancelarijom UNICEF-a u Srbiji, Centar za prava deteta će tokom 2020. godine pružati tehničku podršku radu Saveta za maloletnike, s tim što nijedan predstavnik civilnog društva nije formalno član ovog tela.

• SAVET ZA PRAĆENJE PRIMENE PREPORUKA UN ZA LJUDSKA PRAVA

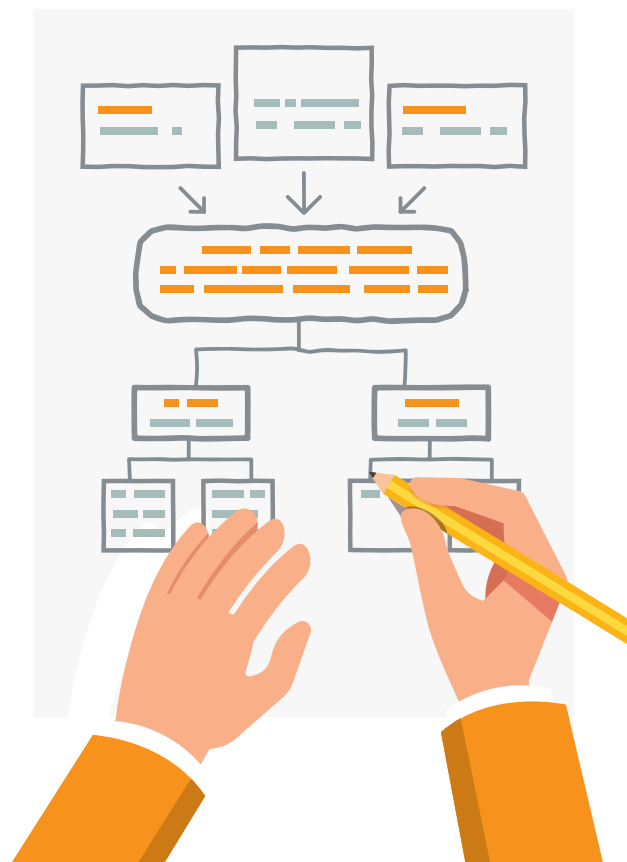
Svet za praćenje primene preporuka mehanizama UN za ljudska prava nije se sastajao u prethodnom periodu.

Ovaj Svet kao međuresorno telo kontinuirano prati sprovođenje obaveza koje je Srbija preuzela u oblasti zaštite i unapređenja stanja ljudskih prava, na svoje sednice redovno poziva predstavnike organizacija civilnog društva, što svakako predstavlja primer pozitivne prakse.

• SAVET ZA SPROVOĐENJE AKCIONOG PLANA ZA POGHLAVLJE 23

U okviru procesa evropskih integracija, Svet za sprovođenje Akcionog plana za Poglavlje 23 prati primenu aktivnosti sadržanih u Akcionom planu, pokreće mehanizam ranog uzbunjivanja u slučaju zastoja i drugih problema u realizaciji i koordinira procese izveštavanja.

U ovom periodu, radna grupa Ministarstva pravde zadužena za pripremu revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23 integrisala je komentare i pripremila drugi nacrt revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23 - Potpoglavlje Osnovna prava, koji je usklađen sa komentarima Evropske komisije. Dana 25.2.2020. godine, održana je druga sednica Radne grupe NKEU za Poglavlje 23 povodom drugog nacrta revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23, a u cilju usklađivanja ovog nacrta sa komentarima Evropske komisije.

D) RASPODELA SREDSTAVA

U posmatranom periodu nije došlo do napretka u ovoj oblasti. I dalje je samo delimično moguće pratiti alokaciju sredstava za decu i porodice sa decom u budžetskom sistemu. Godinama je u upotrebi funkcionalna klasifikacija, ali i dalje postoje problemi, posebno na lokalnom nivou, u primeni ove klasifikacije, prevashodno kada je u pitanju kategorija socijalne zaštite. Programsko budžetiranje uvedeno je 2015. godine, na nacionalnom i lokalnom nivou. Na nacionalnom nivou, postoji program Porodičnopravna zaštita, a na lokalnom, programska aktivnost Podrška deci i porodicama sa decom, dok je na oba nivoa formiran sektor Obrazovanja. Propisani su indikatori za praćenje učinka, ali su neophodna poboljšanja klasifikacije i indikatora, pre svega na lokalnom nivou. Stalna konferencija gradova i opština pripremila je predlog programske klasifikacije socijalne zaštite i obrazovanja sa detaljno razrađenim indikatorima učinka koji u potpunosti omogućavaju praćenje adekvatnosti, efikasnosti i pravičnosti, ali Ministarstvo finansija još uvek nije usvojilo ovaj predlog. Trenutno ne postoji praksa participativnog budžetiranja. Ne postoji praksa javnog planiranja budžeta za decu. Takođe, ne postoji izrađena metodologija niti praksa sveobuhvatne procene budžetskih potreba za decu.

E) PRIKUPLJANJE PODATAKA

U posmatranom periodu održan je završni sastanak terenskog dela Istraživanja višestrukih pokazatelja (MICS¹ u Srbiji), na kom se govorilo o metodološkim i organizacionim pitanjima značajnim za istraživanje, izazovima sa kojima su se timovi susretali tokom terenskog dela istraživanja, kao i predlozima i preporukama za unapređenje narednog, sedmog, ciklusa MICS-a. Prethodno MICS istraživanje sprovedeno je 2014. godine.

¹ Multiple Indicator Cluster Surveys, odnosno Istraživanje višestrukih pokazatelja (o položaju žena i dece)

Cilj ovog istraživanja jeste da se pomogne u obezbeđivanju pokazatelja koji ne postoje u administrativnim izvorima i podacima iz drugih istraživanja. Ovim istraživanjem se prikupljaju različiti pokazatelji o položaju, pre svega, žena i dece, zatim o položaju porodica, marginalizovanih grupa stanovništva, itd.

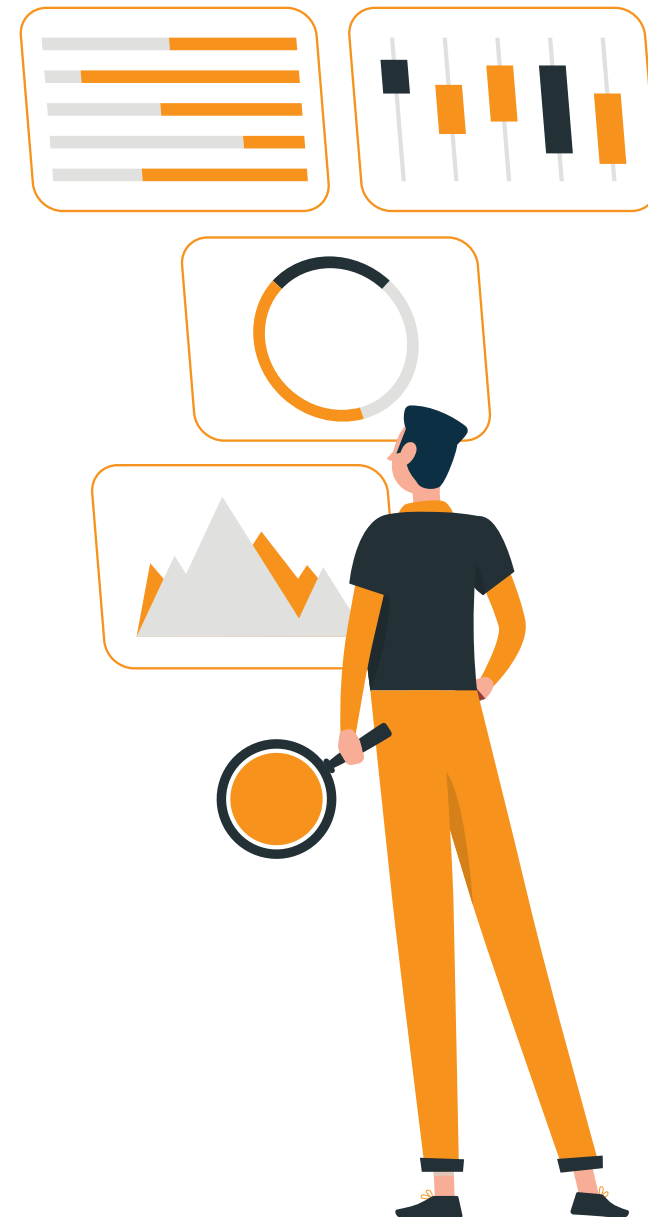
Istraživanje se sprovodi kroz zajedničku saradnju Delegacije EU u Srbiji, UNFP-a, UNICEF-a i RZS-a.

F) NEZAVISNO PRAĆENJE

S obzirom na to da je MRZBSP pripremio Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, u narednom periodu treba obratiti posebnu pažnju na to da se u slučaju usvajanja ovog zakona i uspostavljanja institucije Zaštitnika prava deteta, obezbedi i nezavisnost ovog tela koje bi imalo na raspolaganju adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse potrebne za njegovo samostalno funkcionisanje, kako bi deca zaista imala svog zaštitnika kao instituciju kojoj mogu da se obraćaju samostalno, u postupku i na način prilagođen deci, u skladu sa međunarodnim standardima. Kako usvajanje ovog zakona nije predviđeno Planom rada Vlade RS za 2020. godinu, možemo zaključiti da se i ovog puta njegovo usvajanje odlaže.

G) ŠIRENJE INFORMACIJA, PODIZANJE SVESTI I OBUKA

U pojedinim oblastima se kroz različite projektne aktivnosti sprovode programi za podizanje svesti i obuke koje se odnose na Konvenciju o pravima deteta, kao i medijske kampanje, ali i dalje to nije urađeno na sistemskom nivou, a pojedine grupe dece su ili potpuno izostavljene ili nemaju pristup ovim materijalima i nisu svesne svojih prava sadržanih u Konvenciji o pravima deteta.

3. DEFINICIJA DETETA

U zakonodavstvu Srbije nema opštevažeće definicije deteta - ona se može izvesti posredno iz člana 37 Ustava i člana 11 Porodičnog zakona, kojima je predviđeno da se punoletstvo stiče sa navršenih 18 godina. Ovo pitanje je neophodno regulisati sveobuhvatnim Zakonom o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta.

Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta predviđa da je dete svako ljudsko biće od rođenja do navršenih 18 godina, te da osoba mlađa od 18 godina zadržava status deteta i ostvaruje prava po ovom zakonu, bez obzira na sticanje posebnih prava i obaveza na osnovu drugih zakona i odluka nadležnih organa, uvek kada je to u njegovom/njenom najboljem interesu.

4. OPŠTI PRINCIPI

• NEDISKRIMINACIJA

Diskriminacija i neprihvatanje različitosti i dalje su široko rasprostranjeni u našem društvu, a nedostatak kampanji za podizanje svesti javnosti o ovim temama kao posledicu ima i dalje izražene negativne stavove prema pripadnicima pojedinih ranjivih grupa, kao što su romska deca, deca sa smetnjama u razvoju, deca pripadnici nacionalnih manjina, deca izbeglice i tražioci azila, deca u uličnim situacijama, deca pripadnici LGBTI, deca u udaljenim ruralnim područjima, ali i druge grupe dece (deca učinioci krivičnih dela, deca zaražena HIV/AIDS-om), kao i to da i dalje ne postoji efikasan mehanizam koji bi adresirao ova pitanja. Deca u ruralnim oblastima još uvek nemaju pristup kvalitetnom obrazovanju i adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti.

Postojeći propisi o zabrani diskriminacije se nedovoljno primenjuju. Formirana je radna grupa za pripremu nove antidiskriminacione strategije, ali još uvek nije poznat plan i dinamika njenog rada. Takođe, potrebno je uspostaviti mehanizam, odnosno doneti akt kojim bi deci bilo omogućeno da u slučajevima diskriminacije samostalno podnose pritužbe Povereniku za zaštitu ravnopravnosti.

Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta sadrži sveobuhvatnu odredbu o pravu na nediskriminaciju i predviđa da je zabranjena neposredna i posredna diskriminacija deteta ili grupe dece, njihovih roditelja, staratelja, hranitelja, članova detetove porodice i detetu bliskih lica, koja se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom

dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima deteta, njegovog/njenih roditelja, staratelja ili članova porodice. Takođe, njime je predviđena obaveza organa javne vlasti da preduzmu sve mere kako bi se obezbedila zaštita deteta od svih oblika diskriminacije, njegovih/njenih roditelja, članova njihove porodice, odnosno lica koja se o detetu staraju ili detetu bliskih lica, kulturne ili etničke grupe kojoj dete pripada.

• NAJBOLJI INTERESI DETETA

U **Porodičnom zakonu** princip najboljih interesa deteta nije na adekvatan način normativno konkretizovan i procesno operacionalizovan, tako da su njegovi praktični dometi nejasni i fluidni. Tako na primer, u Porodičnom zakonu najbolji interes deteta nije koncipiran kao samostalno supstancijalno pravo deteta, zbog čega se postojanje ovog prava posredno izvodi, odnosno samo pravo proizlazi iz dužnosti onih koji donose odluke koje se tiču deteta da to čine u najboljem interesu deteta.

Nedostaje i izričito pravilo koje naglašava da najbolji interes deteta ima prioritet, odnosno da je od prvenstvenog značaja u odnosu na druge faktore koji se uzimaju u obzir prilikom odluka koje donose nadležni organi.

U Porodičnom zakonu takođe nisu uspostavljene adekvatne procesne garancije koje bi obezbedile pravilnu procenu i utvrđivanje najboljeg interesa deteta. U pravnoj praksi glavna karakteristika primene principa najboljeg interesa deteta u sudskim i upravnim postupcima koji se tiču deteta jeste diskrecioni model, što je posledica nepostojanja propisa koji regulišu način i procedure koje se primenjuju u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta. Nedostaju propisi o ključnim elementima za procenu najboljih interesa deteta, nije propisana dužnost donosilaca odluka da u odluci koju donose detaljno obrazlože svaki svoj korak u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta.

U tom smislu, potrebno je izvršiti odgovarajuće izmene Porodičnog zakona, na kojima je tokom 2018. godine radila ekspertska radna grupa koju je formiralo MRZBSP, nakon čega je rad na ovom pitanju obustavljen.

Što se tiče **Nacrta Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta**, predviđeno je da su u svim radnjama koje se tiču deteta i odlukama koje se u vezi sa tim donose, organi javne vlasti, pravna i fizička lica dužni da postupaju rukovodeći se najboljim interesima deteta. U utvrđivanju najboljih interesa deteta, organi javne vlasti, pravna i fizička lica dužni su da utvrde mišljenje deteta i da mu posvete dužnu pažnju, imajući u vidu uzrast i zrelost deteta. U tekstu Nacrta propisuje se i niz elemenata na osnovu kojih se utvrđuje najbolji interes deteta i predviđa obaveza organa javne vlasti da uspostave posebne standarde za procenu i utvrđivanje najboljih interesa deteta u oblastima iz svoje nadležnosti, kao i da u tu svrhu po potrebi pribavljaju nezavisno stručno mišljenje, a obavezno u situacijama kada o tome šta je najbolji interes deteta postoji spor.

Ovom odredbom je potrebno predvideti i dužnost donosilaca odluka da u odluci detaljno obrazlože svoje korene u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta, te propisati dužnost suda/upravnog organa da u obrazloženju odluke navede sve činjenice i okolnosti u kojima se dete nalazi, elemente koji su bili relevantni za procenu najboljih interesa deteta, sadržaj svakog elementa i način na koji je sagledan njihov međusobni odnos, kao i procenu mogućeg pozitivnog i negativnog uticaja odluke na dete.

• PRAVO NA ŽIVOT, OPSTANAK I RAZVOJ

Nacrtom Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta predviđa se da svako dete ima pravo na život i razvoj u zdravoj i bezbednoj sredini, kao i da organi javne vlasti imaju obavezu da podržavaju stvaranje i obezbeđivanje sigurnog i zdravog socijalnog okruženja.

Takođe, predviđeno je da svako dete ima pravo na pristup merama koje mu omogućavaju da razvije svoj puni potencijal, a organi javne vlasti obavezu da obezbede svoj deci najviši mogući životni standard i zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, eksploatacije, upotrebe narkotika, duvana, alkohola i drugih štetnih supstanci, kao i od izlaganja pornografiji i drugim štetnim informacijama, zaštitu bezbednosti, uključujući i bezbednost kretanja, zaštitu od svih drugih uticaja štetnih po razvoj deteta, uključujući štetne tradicionalne, kulturne i religijske prakse.

• POŠTOVANJE MIŠLJENJA I STAVOVA DETETA – PRAVO NA PARTICIPACIJU

Pojedina zakonska rešenja koja se tiču prava deteta na participaciju nisu u skladu sa standardima Konvencije o pravima deteta. Pre svega, pravo deteta na slobodno izražavanje mišljenja nije garantovano kao opšte pravo deteta i nema nijedne odredbe kojom se izričito propisuje dužnost roditelja, nastavnika, zdravstvenih radnika i zaposlenih u drugim institucijama, u kojima dete ostvaruje svoja prava, da detetu pruže sve potrebne informacije kako bi ono napravilo adekvatan izbor. Takođe, ne postoje ni odredbe koje bi obavezivale roditelje i zaposlene u državnim institucijama da detetu omoguće izražavanje mišljenja koje će uzeti u obzir i posvetiti mu dužnu pažnju. Posebno negativne efekte izaziva propust zakonodavca da normativno konkretizuje pravo deteta na slobodno izražavanje mišljenja u odnosu na ona pitanja iz svakodnevnog života o kojima se uobičajeno odlučuje u okviru porodice.

Iako se o najvećem broju pitanja koja se tiču deteta odlučuje upravo u porodici, nijednom odredbom **Porodičnog zakona** nije predviđena obaveza i odgovornost roditelja da detetu pruže relevantne informacije povodom važnih odluka koje odrasli članovi porodice donose, da mu omoguće izražavanje mišljenja o svim aspektima tih odluka i da mišljenje koje je dete izrazilo uzmu u obzir prilikom donošenja tih odluka.

Odredbama Porodičnog zakona nije izričito propisano da dete ima pravo, ali ne i dužnost, da izrazi svoje mišljenje, niti je nametnuta obaveza sudu, odnosno upravnom organu, da o tome obavesti dete. U Porodičnom zakonu ne postoje upućujuća pravila u pogledu tehnika koje sud treba da primeni prilikom utvrđivanja mišljenja deteta, u situacijama kada dete neposredno izražava mišljenje pred sudom.

U tom smislu, potrebno je izvršiti odgovarajuće izmene Porodičnog zakona.

Nacrtom Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta predviđeno je da svako dete, bez obzira na uzrast, ukoliko to želi, ima pravo da slobodno izrazi svoje mišljenje o svim pitanjima koja ga se tiču, kao i to da organi javne vlasti, pravna i fizička lica u svim sudskim, upravnim i drugim postupcima u kojima se odlučuje o pravima deteta ili čiji ishod bi mogao da utiče na njegova prava, pribavljaju mišljenje deteta koje je prethodno u punom obimu informisano na njemu/njoj razumljiv način.

Takođe, ovaj nacrt predviđa da se detetu mora obezbediti da u ovim postupcima izrazi svoje mišljenje neposredno ili preko zastupnika, uz podršku školskog psihologa, stručnjaka organa starateljstva, porodičnog savetovališta ili druge odgovarajuće ustanove ili organizacije i u prisustvu lica koje samo izabere, osim ako je to u suprotnosti sa najboljim interesima deteta.

Organi javne vlasti, pravna i fizička lica, u obavezi su da sa dužnom pažnjom razmotre mišljenje deteta u svim stvarima koje ga se tiču, imajući u vidu uzrast, razvojne mogućnosti i komunikacione i druge sposobnosti i potrebe deteta. Organi javne vlasti dužni su da u svojoj odluci detaljno obrazlože kako su utvrdili mišljenje deteta i razloge zbog kojih su ga uvažili, odnosno nisu uvažili, i o tome obaveste dete na način prilagođen uzrastu, razvojnim mogućnostima i komunikacionim i drugim sposobnostima i potrebama deteta. Posebno je važna odredba koja predviđa da propuštanje organa vlasti da postupi u

skladu sa navedenim dužnostima predstavlja bitnu povredu odredaba postupka.

Iako je pravo deteta na mišljenje i uvažavanje mišljenja, kao individualno pravo svakog deteta, dobro regulisano ovim nacrtom, širim tumačenjem člana 12 Konvencije o pravima deteta dolazi se do pitanja participacije dece u javnom životu, kao i potrebe da organi javne vlasti konsultuju decu u kreiranju javnih politika. Zato je ovom zakonu potrebno dodati odredbu koja bi regulisala i pravo dece kao grupe da u različitim prilikama i različitim okruženjima izraze svoje mišljenje i na taj način budu aktivni akteri u porodici i društvu, odnosno u privatnom i javnom životu.

5. GRAĐANSKA PRAVA I SLOBODE

Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta sadrži celo poglavlje posvećeno građanskim pravima i slobodama i predviđa čitav niz prava, kao što su: pravo na lični i porodični identitet, pravo na očuvanje identiteta, pravo na privatnost, pravo na slobodu izražavanja, pravo na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti, pravo na slobodu udruživanja i pravo na pristup informacijama.

U prethodnom periodu nije došlo do unapređenja primene propisa koji osiguravaju upis deteta u matične knjige odmah po rođenju, u slučaju da roditelji ne poseduju lični dokumenta i u vezi sa pokretanjem postupka za utvrđivanje državljanstva dece čiji su roditelji bez državljanstva ili čije državljanstvo nije poznato. Potrebno je unaprediti i sistem prikupljanja podataka koji se odnose na slučajeve dece čiji su roditelji bez državljanstva, a naročito tražilaca azila i migranata.

6. NASILJE NAD DECOM

• TELESNO KAŽNJAVANJE DECE

Izričita zabrana telesnog kažnjavanja dece i dalje nije predviđena zakonom. Trenutno dostupna verzija **Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona** predviđa ovu zabranu, ali je ne razrađuje detaljno, te ostaje da se vidi kako će ona biti regulisana i kada će taj zakon biti usvojen i stupiti na snagu. Takođe, uz uvođenje izričite zabrane u svim okruženjima, potrebno je preduzeti i niz mera u cilju promocije pozitivnih, nenasilnih i participativnih načina vaspitanja i disciplinovanja deteta kroz kampaње podizanja svesti u javnosti o štetnim efektima prakse telesnog kažnjavanja dece.

Što se tiče **Nacrta Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta**, celo poglavlje ovog zakona je posvećeno pravu deteta na zaštitu od svih oblika nasilja. Propisana je izričita zabrana svakog oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja, prodaje ili trgovine decom. Predviđena je definicija nasilja nad detetom pod kojom se podrazumeva svaki oblik fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, uključujući svaki oblik telesnog disciplinovanja deteta, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili bilo koji oblik i metod iskorišćavanja, trgovinu ili prodaju deteta. Predviđena je i zabrana mučenja (tortura) i lišavanja slobode koje predstavlja meru poslednjeg izbora kada alternativne mere nisu moguće ili nisu dale rezultate i primenjuje se isključivo radi zaštite deteta, drugih lica i javne bezbednosti i radi rehabilitacije deteta u najkraćem mogućem vremenu i uz periodične provere i pravo na žalbu. Predviđena je i izričita zabrana telesnog kažnjavanja i data je definicija ovakvog postupanja. Prilikom definisanja ove norme, potrebno je rukovoditi se Opštim komentaram 8 Komiteta za prava deteta o pravu deteta na zaštitu od telesnog kažnjavanja i ostalih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja.

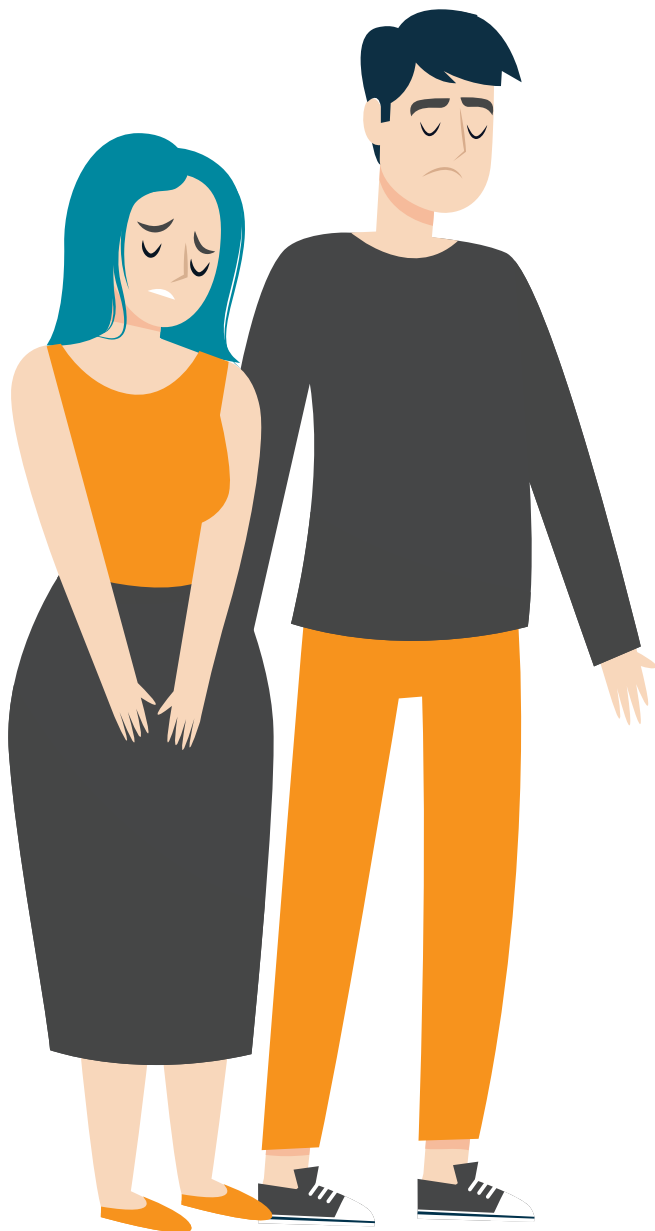
Predviđene su i posebne mere zaštite deteta od nasilja, naročito kada je dete žrtva bilo kog oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, eksploatacije, prodaje ili trgovine decom, izloženo diskriminatorskom ili stigmatizirajućem postupanju organa javne vlasti, fizičkog ili pravnog lica, uključeno u štetne prakse opasne po život, lišeno porodičnog staranja, u sukobu sa zakonom, lišeno slobode ili izloženo drugim ograničenjima svojih prava i sloboda ili se nalazi u drugim situacijama koje su ili mogu biti rizične za njegov pravilan razvoj i njegovu dobrobit.

Predviđene su i mere planiranja i preventivne mere i obezbeđivanje stalno dostupnih i besplatnih službi podrške deci u slučaju potrebe za posebnim merama zaštite, kao što su telefonska ili internet linija za pomoć. Takođe, organi javne vlasti treba da obezbede kontinuiranu obuku o faktorima rizika po zdravlje i bezbedan život i razvoj deteta, merama prevencije i posebnim merama zaštite od nasilja za decu, roditelje, staratelje, hranitelje, usvojitelje i druga fizička lica koja podižu i neguju dete, kao i za zaposlene koji rade sa decom.

• NASILJE NAD DECOM SA SMETNJAMA U RAZVOJU NA REZIDENCIJALNOM SMEŠTAJU

Poseban problem i dalje predstavlja nasilje nad decom sa smetnjama u razvoju na rezidencijalnom smeštaju koja su segregisana, nemaju dovoljno socijalnih interakcija sa drugom decom u lokalnoj zajednici i sopstvenim porodicama, izložena su zanemarivanju, ograničavanju privatnosti, a ponekad i potencijalno neadekvatnim medicinskim tretmanima bez informisanog pristanka. Potrebno je da deca koja se nalaze u institucijama ili im je obezbeđeno alternativno zbrinjavanje adekvatnije budu informisana o postojećim mehanizmima koji im omogućavaju da prijave nasilje na jeziku koji dete razume, ali i unapređenje mehanizma za podnošenje žalbe koji je poverljiv, bezbedan i prilagođen detetu.

• DEČJI BRAKOVİ

Dečji brakovi, kao ozbiljno kršenje prava deteta, posebno devojčica, i dalje predstavljaju veliki problem koji zahteva sveobuhvatan i koordinisan pristup svih relevantnih aktera. Osim malog broja ženskih romskih organizacija i nevladine organizacije Praxis, koje se ovim problemom bave na mikroplanu, u februaru 2019. godine ovaj problem postao je predmet interesovanja i novoosnovane Nacionalne koalicije za okončanje dečjih brakova, koja, kroz otklanjanje institucionalnih i društvenih prepreka za sprovođenje zakona, kao i promociju primera dobre prakse u partnerstvu lokalnih zajednica, medija, nevladinog, vladinog i privatnog sektora, za cilj ima doprinos okončanju dečjih brakova u Srbiji. Koalicija je osnovana na inicijativu UNICEF-a i Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, a ona bi trebalo da radi i na opcijama bezbednog izbora za devojčice romske nacionalnosti, kao i na osnaživanju romskih dečaka i devojčica da menjaju postojeću štetnu praksu.

Koalicija se poslednji put sastala 1. oktobra 2019. godine. Jedan od zaključaka odnosi se na to da je, pored predstavnika Kabineta ministra bez portfelja zaduženog za demografiju i populacionu politiku, Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, potrebno da se u dalji rad uključe i predstavnici Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i drugih organizacija/institucija, kao što su sudovi, tužilaštvo i Nacionalna služba za zapošljavanje, ali i da se pokrenu dodatne inicijative u relevantnim ministarstvima za izdavanje instrukcija za postupanje u slučajevima dečjih brakova.

Takođe, imajući u vidu to da je problem dečjih brakova usko povezan i sa problemom nasilja, potrebno je uspostaviti sistem za praćenje svih slučajeva koji uključuju dečje brakove u etničkim grupama, posebno među romskim devojčicama, pružanje skloništa, i preduzimanje mera rehabilitacije i savetodavnih usluga deci žrtvama, kao i pokrenuti kampanje podizanja svesti kojima bi se istakle štetne posledice dečjih brakova.

Redovan sastanak Nacionalne koalicije za okončanje dečjih brakova zakazan za 20. mart 2020. godine otkazan je zbog vanrednog stanja koje je u Republici Srbiji uvedeno zbog epidemije virusa COVID-19.

• PRAVOSUĐE PO MERI DETETA

Kada je u pitanju nasilje, veoma je važno i unapređenje sistema pravosuđa po meri deteta, naročito unapređenje prava dece lišene slobode u ustanovama, razvoj alternativnog pritvoru i institucionalnom smeštaju i pružanje podrške deci žrtvama.

7. PORODIČNA SREDINA I ALTERNATIVNA BRIGA

Nije uočen napredak u prethodnom periodu u vezi sa pronalaženjem održivih rešenja u vezi sa procesom de-institucionalizacije. Ovde je od ključnog značaja to kako će teći proces izmena i dopuna Zakona o socijalnoj zaštiti koji zabranjuje institucionalizaciju dece ispod tri godine starosti i kako će se razvijati intenzivne usluge podrške porodicama sa brojnim i složenim potrebama i specijalizovane usluge neophodne kako za sprečavanje izmeštanja tako i za planiranje povratka deteta u porodicu. Potrebno je i usvajanje određenih pravilnika - podzakonskih akata koji bi omogućili bolju primenu Zakona o socijalnoj zaštiti.

Iako postoji zabrana institucionalnog smeštaja za decu do tri godine, sa određenim izuzecima, i dalje ima dece ispod tri godine koja se ovako zbrinjavaju, iako podaci ukazuju na to da se njihov broj smanjuje.

Deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom i dalje se u velikom broju nalaze u ustanovama - čine skoro 80% od ukupnog broja dece na smeštaju u svim ustanovama za decu i mlade. Kao posledica stigmatizacije i negativnih stavova koji su prisutni dugo godina unazad, veliki broj dece sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom i dalje se u institucije smešta direktno iz porodilišta. Deca sa smetnjama u razvoju na rezidencijalnom smeštaju izložena su neadekvatnim uslovima života i često su segregisana,

izložena zanemarivanju i nasilju, ograničavanju privatnosti, a ponekad i potencijalno neadekvatnim medicinskim tretmanima bez informisanog pristanka.

U tom cilju, neophodno je dosledno sprovesti zabranu smeštanja dece mlađe od tri godine u rezidencijalne ustanove. Imajući u vidu trenutno stanje, potrebno je da se napravi jasan međusektorski plan za ubrzanje procesa de-institucionalizacije dece, posebno dece sa smetnjama u razvoju koja su nesrazmerno zastupljena u rezidencijalnim ustanovama.

Dok se sva deca ne izmeste iz rezidencijalnih ustanova, neophodno je osigurati poštovanje svih njihovih prava u ustanovama, uključujući i pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja, te dosledno ispitati svaki slučaj nasilja i zanemarivanja, utvrditi odgovornost i počiniocima adekvatno kazniti.

8. OBRAZOVANJE, SLOBODNO VREME I KULTURNE AKTIVNOSTI

• OBRAZOVANJE I INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

U februaru 2020. godine, započete su stručne konsultacije u vezi sa izradom „Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja do 2027. godine“ u oblasti predškolskog i osnovnog obrazovanja i vaspitanja koje sprovodi Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Naznačeno je da će u fokusu Strategije biti razvoj ključnih kompetencija učenika, povećanje obuhvata na svim nivoima obrazovanja, osnaživanje i razvoj ljudskih resursa i osavremenjivanje nastave i uslova u kojima se nastava odvija.

Novi zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja doveo je do unapređenja reformi tako što je ojačana uloga interresornih komisija - odlaganje početka škole sada je isključivo moguće preko interresornih komisija (koje čine doktor, socijalni radnik, pedagog-psiholog iz škole i defektolog), promoviše se ulazak dece u redovno obrazovanje, a reforma predškolskog obrazovanja odvija se u smeru prijema sve dece u predškolske ustanove, kako bi se one suočile sa problemom segregacije pojedinih grupa dece.

U cilju nastavka reformi, potrebno je jačati kapacitete interresornih komisija, ojačati lokalnu samoupravu da obezbedi usluge potrebne deci, izgraditi dobar model resursnih centra, ispitati i redefinisati uslugu ličnog pratioca, pomoći u kući, pedagoškog asistenta - odnosno

ispitati da li su oni u funkciji inkluzije, ojačati kapacitete vaspitača i nastavnika za inkluzivne pedagogije - kroz tekuće programe i u studijskim programima obrazovanja za nastavnike i vaspitače.

• SLOBODNO VREME I KULTURNE AKTIVNOSTI

Poseban problem predstavlja uključivanje nepraćene dece u obrazovni sistem i bolja inkluzija dece migranata, uvođenje dodatne podrške i učenje srpskog jezika.

9. POSEBNE MERE ZAŠTITE

• DECA IZBEGLICE I TRAŽIOCI AZILA

U sistemu socijalne zaštite u Srbiji nema specijalizovanih tela ili organa koji bi se bavili samo nepraćenom decom migrantima.

• DECA PRIPADNICI MANJINA

U prethodnom periodu nije došlo do napretka, u smislu sprovođenja kampanja koje imaju za cilj otklanjanje negativnih stavova prema Romima u društvu u celini i drugih mera za sprečavanje nasilja i govora mržnje nad Romima.

• DECA U ULIČNIM SITUACIJAMA

Nije došlo do napretka kada je u pitanju položaj dece u uličnim situacijama. Potrebno je doneti usaglašenu definiciju dece koja žive i rade na ulici, a koja će biti prihvaćena u svim relevantnim institucijama, te sistematski prikupljati podatke o deci koja žive i rade na ulici, a koji su disagregirani prema polu, uzrastu, mestu boravka. Takođe, potrebno je razviti odgovarajuće programe podrške i reintegracije dece uključene u život i rad na ulici.

• SEKSUALNA EKSPLOATACIJA I TRGOVINA LJUDIMA

Srbija još uvek nema specijalizovano sklonište za urgentni smeštaj, kao ni za smeštaj dece žrtava trgovine ljudima, niti postoje specijalizovani programi podrške za

decu, već se deca smeštaju u prihvatilišta gde se nalaze deca koja su pretrpela nasilje, ali koja nisu specijalizovana za podršku deci žrtvama trgovine, ustanove za decu bez roditeljskog staranja ili u hraniteljske porodice, gde im se ne obezbeđuje neophodna specijalizovana pomoć i podrška.

Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom, i zaštite žrtava od 2017. do 2022. godine treba da unapredi mehanizme za identifikaciju i zaštitu dece žrtava trgovine ljudima. Ujedno, ona treba da osigura zaštitu dece žrtava kroz uspostavljanje kapaciteta za urgentno zbrinjavanje, uz unapređivanje saradnje svih onih koji rade sa decom i razvoj specijalizovanih službi i usluga, sprovođenjem specifičnih participativnih programa za zaštitu i održivo socijalno uključivanje dece žrtava trgovine ljudima i žrtava iskorišćavanja u pornografiji i prostituciji. Posebnu pažnju trebalo bi usmeriti na decu migrante koji su u povećanom riziku od eksploatacije.

• DECA UČINIOCI KRIVIČNIH DELA

I dalje ne postoje odgovarajuće alternativne mere pritvoru, nedovoljno se primenjuju vaspitni nalozi, a na nivou lokalne zajednice, ne postoje odgovarajući programi u okviru kojih se radi kako sa maloletnim učiniocima krivičnih dela (krivično odgovornim licima koja su navršila 14 godina) tako i sa decom u sukobu sa zakonom koja su mlađa od 14 godina. Ovakva situacija predstavlja kršenje međunarodnih

standarda i razloge za zabrinutost. Postojale su različite projektno inicijative u prethodnom periodu, ali još uvek nije pronađeno održivo, sistemsko rešenje koje bi bilo u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima.

Jedini pomak predstavlja formiranje i aktivni angažman ranije pomenutog Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima.

• DECA ŽRTVE I SVEDOCI KRIVIČNIH DELA

Deca oštećeni i svedoci u krivičnom postupku i dalje nemaju nikakvu podršku iz budžeta Republike Srbije, niti iz projektnih sredstava. Ovo pitanje bi takođe trebalo urediti izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica kako bi se pronašlo održivo rešenje za podršku deci oštećenima i svedocima krivičnih dela u cilju smanjenja sekundarne viktimizacije i prevazilaženja pretrpljene traume.

Pomak u ovoj oblasti predstavlja formiranje i aktivna uloga Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima u ovoj oblasti, kao i priprema Nacrta nacionalne strategije za zaštitu žrtava i svedoka krivičnih dela i pripadajućeg akcionog plana.

AKTUELNO U CENTRU ZA PRAVA DETETA

1. TEKUĆI PROJEKTI

Početak 2020. godine, uz finansijsku podršku EU u okviru programa **Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava u Srbiji**, Centar za prava deteta započeo je sa sprovođenjem dvogodišnjeg projekta „**Pozitivno roditeljstvo**” sa ciljem doprinošenja zaštiti svakog deteta u Srbiji od svih oblika nasilja kroz efikasan zakonodavni okvir koji se dosledno primenjuje u svim okruženjima. Poseban fokus biće na visokokonfliktnim razvodima.

U partnerstvu sa Republičkim zavodom za socijalnu zaštitu (RZSZ), Centar za prava deteta započeo je sa sprovođenjem dvogodišnjeg projekta „**Promovisanje pozitivnog maloletničkog pravosuđa u Srbiji**”, a koji je finansijski podržan u okviru **Programa Evropske unije za prava, jednakost i državljanstvo**. Cilj projekta je da doprinese unapređenju položaja i prava deteta kroz promovisanje pristupa pozitivnog maloletničkog pravosuđa za decu u sukobu sa zakonom i decu sa izazovima u ponašanju, kao posebno ranjive grupe dece koja često potiču iz marginalizovanih i ranjivih grupa stanovništva.

Od januara 2020. godine, Centar za prava deteta započeo je sprovođenje dvogodišnjeg projekta „**FOCUS - Radimo zajedno za pravosudni sistem koji u centru ima prava i potrebe deteta**”. Projekat je finansijski podržan u okviru **Programa Evropske unije za prava, jednakost i državljanstvo**, a sprovodi se u partnerstvu sa organizacijama Terre des hommes Hungary, Defence for Children International Netherlands – ECPAT Netherlands, Child Circle Belgium, SAPI Bugarska, Terre des hommes Rumunija i Terre des hommes Grčka. Cilj projekta jeste da se svakom detetu

koje je u kontaktu sa zakonom, bilo da su u pitanju žrtve ili učinioci krivičnih dela, osigura pristup individualizovanoj brizi kroz promovisanje implementacije multidisciplinarnih individualizovanih procena.

Takođe, u februaru 2020. godine, započeta je realizacija dvogodišnjeg projekta „**Unapređenje ishoda za decu u pravosudnom sistemu Srbije**” uz finansijsku podršku u okviru **Programa Evropske unije za prava, jednakost i državljanstvo** u partnerstvu sa Međunarodnim komitetom spasa - IRC i organizacijom Anti Trafficking Action - ASTRA. Projekat ima za cilj poboljšanje ishoda za decu u kontaktu sa zakonom, kroz sistemsko ostvarivanje prava deteta i podršku zasnovanu na iskustvima iz sudske prakse u postupcima koje sprovode nosioci javnih ovlašćenja.

Nastavljena je realizacija projekta „**Učenje o pravima deteta kroz vršnjačke edukacije u školama**”, koji finansira **Fond za otvoreno društvo**. Cilj projekta je podizanje svesti dece o njihovim pravima, odnosno promovisanje prava deteta i učešća dece u donošenju odluka koje ih se tiču. Kroz deset interaktivnih vršnjačkih radionica u tri grada u Republici Srbiji, deca će moći da se upoznaju sa pravima deteta propisanim Konvencijom o pravima deteta, kao i različitim materijalima i onlajn platformama kroz koje će moći da izraze svoje mišljenje i stavove o različitim temama. Sa ovim stavovima će zatim biti upoznati donosioci odluka na različitim nivoima. Deca će takođe na radionicama zajednički razmatrati probleme sa kojima se suočavaju njihovi vršnjaci, kao i mehanizme za njihovo rešavanje. Prva **radionica** održana je 11. marta u Hemijskoj školi u Beogradu.

Takođe, nastavljena je realizacija dugoročnog regionalnog projekta „**Prava deteta u politikama i praksi**” koji Centar za prava deteta sprovodi u **saradnji sa Save the Children International, a uz podršku Swedish Development Aid**. Projekat je usmeren ka unapređenju sistema zaštite dece, kao i struktura i mehanizama za praćenje i primenu prava deteta, uključujući i učešće dece u ovim procesima.

Pored toga, Centar za prava deteta nastavio je sprovođenje projekta „**Praćenje primene preporuka Komiteta za prava deteta Ujedinjenih nacija sa posebnim fokusom na unapređenje participacije dece**” u partnerstvu sa Kancelarijom za ljudska i manjinska prava, uz finansijsku podršku **UNICEF-a**. Cilj projekta je poboljšanje monitoringa sprovođenja preporuka Komiteta za prava deteta kroz saradnju države, organizacija civilnog društva i dece, kao i unapređenje znanja dece o njihovim pravima i participaciji.

Nastavljeno je sprovođenje projekta „**Jačanje mehanizama za prevenciju i zaštitu dece od seksualnog zlostavljanja i iskorišćavanja na internetu**” koji finansira **Savet Evrope**. Cilj ovog projekta je unapređenje politika i praksi radi prevencije i zaštite dece od seksualnog zlostavljanja i iskorišćavanja na internetu, putem zagovaranja, praćenja, podizanja svesti i osnaživanja dece u njihovoj participaciji. Posebno važna aktivnost odnosi se na **kreiranje aplikacije prilagođene deci** na kojoj će se nalaziti sve relevantne informacije koje se odnose na prevenciju i zaštitu dece od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja na internetu.

2. AKTIVNOSTI CPD

CPD 2020. godinu započeo je sastankom sa zamenicom Zaštitnika građana za prava deteta i rodnu ravnopravnost, radi predstavljanja aktivnosti CPD i sagledavanja prostora za buduću saradnju, kao i upoznavanja sa novoizabranom zamenicom. Tom prilikom istaknute su neke od ključnih tema u kojima se vidi prostor za saradnju sa Zaštitnikom građana, kao što su pitanja potvrđivanja Trećeg opcionog protokola uz Konvenciju o pravima deteta, usklađivanje rada i roditeljstva, medijsko izveštavanje o deci, zaštita dece od sekundarne viktimizacije u sudskim postupcima i nedostatak usluga za decu.

Tokom ovog perioda promovisane su i distribuirane tri brošure o zabrani telesnog kažnjavanja dece, koje su namenjene deci, mladima, roditeljima, starateljima i profesionalcima u obrazovnom sistemu, koje je izradila Globalna inicijativa za ukidanje svih oblika telesnog kažnjavanja dece, a njihovo štampanje i prevod na srpski jezik omogućio je Save the Children International, uz finansijsku podršku Vlade Švedske.

Povodom senzacionalističkog izveštavanja medija u slučaju otmice devojčice, CPD reagovao je obraćanjem novinarima i urednicima, skrenuvši im pažnju na to da je prilikom izveštavanja o situaciji ili aktuelnom zbivanju imperativ da se uvek ima u vidu najbolji interes deteta, a u skladu sa obavezujućim međunarodnim standardima, domaćim zakonima i Kodeksom novinara Srbije.

CPD je 21. januara 2020. godine dostavio svoje komentare na Drugu verziju revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23.

U januaru 2020. godine, CPD je prisustvovao na obeležavanju nove radne godine RZSS-a sa partnerima i novog ciklusa zajedničkih aktivnosti u prostorijama Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu u Beogradu.

Takođe, prisustvovao je na sastanku Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima koji je održan u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu.

CPD, u februaru 2020. godine, prisustvovao je na konsultativnom sastanku povodom izrade nove Strategije razvoja predškolskog i osnovnog obrazovanja i vaspitanja do 2027. godine, koji je održan u Klubu poslanika u Beogradu.

Povodom izbijanja pandemije korona virusa i proglašenja vanrednog stanja 15. marta na celoj teritoriji Republike Srbije, CPD je prilagodio svoj i rad Kluba DX novonastalim okolnostima. CPD je, između ostalog, putem društvenih mreža delio razne informativne materijale prilagođene deci i pokrenuo online kampanju #ostanikodkuće, sa ciljem da osnaži i motiviše decu da se tokom pandemije fokusiraju na aktivnosti za koje inače možda nemaju dovoljno vremena.

3. AKTIVNOSTI KLUBA DX U OKVIRU PROJEKTA „PRAVA DETETA U POLITIKAMA I PRAKSI“

Usled proglašenja vanrednog stanja, članovi i članice Kluba DX, u okviru CPD, nastavili su da svoje redovne sastanke održavaju putem online platformi. Pored toga, započeta je online kampanja #ostanikodkuće, koja se sastoji iz slanja poruka podrške svojim vršnjacima da ostanu kod kuće i zaštite sebe i svoju porodicu.

CENTAR ZA PRAVA DETETA

DOBRAČINA 29/3A, BEOGRAD, SRBIJA

TEL: +381 11 33 44 170

WWW.CPD.ORG.RS

OFFICE@CPD.ORG.RS

CENTAR ZA PRAVA DETETA JE UDRUŽENJE GRAĐANA OSNOVANO 1997. GODINE ČIJI JE OSNOVNI CILJ OSTVARIVANJE PRAVA DETETA U REPUBLICI SRBIJI U SKLADU SA KONVENCIJOM O PRAVIMA DETETA. GLAVNI PRAVAC DELOVANJA CENTRA USMEREN JE NA KREIRANJE POVOLJNOG DRUŠTVENOG I ZAKONODAVNOG OKVIRA ZA PUNO OSTVARIVANJE PRAVA DETETA U SRBIJI KROZ AKTIVNOSTI USMERENE NA UVOĐENJE I PRIMENU ZAKONA, POLITIKE I PRAKSE KOJI OMOGUĆAVAJU UNAPREĐENJE DOBROBITI DETETA, ZAŠTITU NJIHOVIH PRAVA I NJIHOVO PUNO UČEŠĆE U DRUŠTVU.

 @CENTARZAPRAVADETETA

 @CENTARZAPRAVADETETA

Centar za prava deteta